

Seure a la taula

En una conferència fa uns anys a Barcelona, Amin Maalouf proposava com una clau per entendre el món contemporani, i més específicament el món de les referències culturals en la contemporaneïtat, una constatació interessant: avui en dia, deia Maalouf, uns nois de vint anys a Barcelona, a Roma, a Tokio i a Nova York s'assemblen més entre ells que no pas cap d'ells amb el seu pare. Parlava, naturalment, de les seves referències culturals, del seu imaginari, de les pel·lícules i les sèries que ha vist, de les cançons que ha escoltat. La frase és enormement il·luminadora. Certament, no descriu la totalitat del que està passant. Té límits: fins i tot geogràfics, no hi cabrien totes les ciutats en aquesta llista, ni tots els barris d'una mateixa ciutat. I en certes coses, aquests nois, inevitablement, continuarien assemblant-se més al seu pare que els seus contemporanis d'un lloc diferent –o d'un entorn religiós o d'un medi social diferent.

Però en la frase d'Amin Maalouf hi ha al meu entendre una cosa central, una il·luminació profunda sobre una de les característiques del nostre temps, que no es pot explicar estrictament a través del terme globalització, però que hi té alguna cosa a veure. Jo diria, a partir de Maalouf, que en el món contemporani, les identitats, les produccions culturals, les expressions de cultura i pensament, es mouen més que mai en la història en una cruïlla entre el temps i l'espai. Dit d'una altra manera, per entendre qualsevol identitat contemporània, qualsevol expressió cultural contemporània, se'ns han de donar dues coordenades, la longitud i la latitud, com si diguéssim. Les identitats i les formes culturals s'entenen en part com a producte d'una tradició, d'un territori, d'una línia vertical que passa de pares a fills, de generació en generació, dins del marc de la pròpia matriu cultural. Som fills d'una tradició, per assumir-la o per refusar-la, per incorporar-la o per barallar-nos amb ella.

Però aquest eix vertical, que ha existit sempre, avui ha de ser complementat per un eix diguem-ne horitzontal, que salta per damunt dels territoris i de les tradicions culturals i que fa que, com diu Maalouf, uns nois de Tokio, de Barcelona i de Nova York tinguin coses en comú entre ells que els diferencien de cadascun dels seus pares. Un eix horitzontal que té a veure amb el propi temps, amb unes referències culturals compartides. Som fills d'una tradició, però també d'un temps. I cadascun del nostre. Ens explica la nostra tradició i el lloc on hem nascut o on vivim, però ens expliquen també eixos de pertinença horitzontal que salten per damunt dels territoris: l'edat, el gènere, l'estètica, de vegades la religió, fins i tot la llengua pot esdevenir un eix d'aquesta mena. Latitud i longitud. Talls horitzontals i talls verticals del mateix enorme pastís de la cultura universal, de la diversitat cultural.

En alguns moments, la paraula globalització va ser entesa com a uniformització. Anàvem, ens vam pensar, d'un món homogeni a un món uniforme. El que diu Maalouf, i el que jo voldria dir, no és ben bé això. Hem ampliat les formes de diversitat. No és que el que passa a un lloc sigui diferent al que passa a un altre, només. És que el que passa a un a generació és diferent del que passa a una altra, en un mateix territori, també.

És en aquest marc on ens hem de moure les institucions, públiques o privades, que tenim per funció la projecció exterior d'una tradició cultural, com ha de fer l'Institut Ramon Llull amb la cultura catalana, per encàrrec dels governs català i balear. Tenim ja definit un eix vertical: una tradició, un territori. Però cal posar-lo en contacte amb els eixos horitzontals, estètics, ideològics, generacionals, que acaben de situar les manifestacions culturals. Això vol dir ser presents en aquests eixos horitzontals, sense perdre la referència vertical. Tenint clara la pròpia latitud, trobar també les dades de la pròpia longitud.

En aquest sentit, la revista *Transfer* (coeditada per l'Institut Ramon Llull i la Universitat de València) ha participat per primera vegada en la trobada anual d'Eurozine, la xarxa europea de revistes culturals (Linz, maig 2011), que ofereix noves perspectives de difusió als autors que malden per participar en català en els debats intel·lectuals de la contemporaneïtat, i obre noves oportunitats de col·laboració a les revistes de cultura i pensament en català. És també en aquest sentit que l'Institut Ramon Llull ha portat a la Biennial de Venècia l'obra de Mabel Palacin o ha col·laborat amb l'exposició sobre Miró de la Tate Modern de Londres, que s'exhibirà també a Barcelona i Washington. Perquè expressions clarament enquadrades en la cultura catalana entrin en diàleg a través dels eixos horitzontals de la contemporaneïtat amb allò que es fa en la seva mateixa longitud. Perquè seguim a la taula, des de la pròpia tradició, on es discuteixen les claus de la modernitat. Ser en el món ha estat sempre necessari per a una cultura. Avui ha esdevingut imprescindible.

Vicenç Villatoro

Escriptor i periodista, director de l'Institut Ramon Llull